

Het midden

Ann Demeulemeester: 'Het grote verschil met pakweg tien jaar geleden is dat het hele middenveld nu aan een zeel trekt.'

veld is terug

‘In het recente verleden heeft de lokale overheid haar inwoners te veel doodgeknuffeld en er passieve consumenten van gemaakt. Nu groeit in steeds meer gemeenten het besef dat ze de mensen ruimte moeten geven voor eigen initiatief en hen meer moeten betrekken bij het beleid. Voor het middenveld is een belangrijke rol weggelegd als go-between en bruggenbouwer tussen bestuur en inwoners.’ Dat zegt

Ann Demeulemeester, voorzitter van de Verenigde Verenigingen. **BART VAN MOERKERKE**

Ann Demeulemeester is algemeen secretaris van het ACW en -dat is het petje waarmee ze aan de interviewtafel aanschuift- voorzitter van de Verenigde Verenigingen. Dit platform brengt een grote verscheidenheid aan koepelorganisaties en verenigingen uit het middenveld samen: vakbonden, ziekenfondsen, gezinsorganisaties, milieuverenigingen, organisaties waar arme mensen het woord voeren, migrantenverenigingen en II.II.II om er maar een paar te noemen.

Ann Demeulemeester: ‘Door permanent samen te werken en met elkaar te communiceren willen we enerzijds het middenveld en het verenigingsleven versterken, anderzijds met één stem spreken in onze relatie met de overheid.’

Speelt de verzuiling dan niet meer?

‘Veel leden van de Verenigde Verenigingen komen niet uit het zuilgebonden verleden. Ik kan echt zeggen dat wat het middenveld betreft, de verzuiling achter ons ligt. Dat voel je op onze bijeenkomsten. Daar heerst een sfeer van “wij zijn het middenveld”. Natuurlijk, als je dan op het politieke speelveld komt, zet iedereen zijn politieke relaties in maar het grote verschil met pakweg tien jaar geleden is dat het hele middenveld een gemeenschappelijke boodschap heeft.’

Zijn de verschillen tussen de leden van de Verenigde Verenigingen niet veel groter dan de overeenkomsten?

‘Als je het inhoudelijk bekijkt natuurlijk wel maar dat zijn niet de thema’s waarover we het hebben. In de Verenigde Verenigingen

gaat het over het middenveldwerk zelf en over de gemeenschappelijke vragen en problemen. Hoe bereiken we mensen, hoe communiceren we met hen, hoe ondersteunen we hen? Hoe kunnen we inspraak en participatie verbeteren? Hoe werken we rond diversiteit en interculturaliteit? We brengen ook thema’s ter sprake die tot voor kort nog taboe waren voor veel socio-culturele verenigingen, zoals veiligheid.’

Kunt u de werking van de Verenigde Verenigingen iets concreter toelichten?

‘We werken langs twee sporen. Het allerbelangrijkste is dat we het ontstaan van nieuwe initiatieven in het middenveld willen aanmoedigen. Daarvoor lanceerden we de campagne Kom uit uw Kot, een oproep aan elke Vlaming om uit zijn zetel te komen en aan alle bestaande verenigingen om nieuwe initiatieven te ontplooiën. Onze steun kan financieel zijn of op het vlak van knowhow liggen maar evengoed brengen we mensen samen om het idee uit te werken. In dat kader hebben we onlangs een zeer laagdrempelig project opgezet om ook mensen aan te spreken die een vereniging nooit bereikt. Iedereen kan zijn droom voor de zomer indienen. Honderd mensen krijgen een budget om hun droom te realiseren, één krijgt daarvoor een groot budget. Eén van de belangrijkste criteria bij de selectie is de mate waarin een initiatief het samen zijn met anderen bevordert.’

‘Het tweede spoor van onze werking is het beleidsgerichte, in eerste instantie gericht op de Vlaamse overheid. In november vorig jaar sloten we na twee jaar onderhandelen samen een charter af.

De Vlaamse overheid erkent de rol en het belang van het verenigingsleven en erkent de Verenigde Verenigingen als gesprekspartner. Zo is de betrokkenheid van het middenveld in de Vlaamse adviesraden geregeld. De Verenigde Verenigingen zetelt bijvoorbeeld in de Vlaamse onderwijsraad en in de raad voor bestuurszaken, middenveldorganisaties zijn opgenomen in verschillende thematische adviesraden. Nu zijn we bezig met concrete projecten rond het vrijwilligerswerk, rond diversiteit in de verenigingen en participatie van de inwoners bij het beleid.'

Mag ik daaruit afleiden dat het na enkele lastige jaren weer goed gaat met het middenveld?

'Drie miljoen Vlamingen zijn lid van een vereniging. Achter dat cijfer gaan veel verschuivingen schuil. De klassieke socio-culturele verenigingen die mikken op het solidariteitsverhaal hebben het lastig. Aan de andere kant ontstaan er heel veel nieuwe initiatieven van groepjes vrienden of kennissen die iets doen in hun school, in de straat, in de wijk. Vaak zijn het jonge mensen die niet staan te trappelen om in de klassieke verenigingen actief te worden.'

'Een probleem waar veel verenigingen mee kampen is het gebrek aan trekkers, aan mensen die een langdurig engagement opnemen en het werk doen. Een nadeel van veel nieuwe initiatieven is dat ze dikwijls weinig duurzaam zijn. Soms is de invalshoek van nieuwe verenigingen ook beperkt tot enge belangenbehartiging. De comités tegen het nachtlawaai rond Zaventem zijn daar een goed voorbeeld van. Eigenlijk is het belangrijk dat er in die spontane initiatieven ook een vorm van, om het met een groot woord te zeggen, organisatie komt. Wij ijveren voor netwerken. Bestaande verenigingen moeten bruggen bouwen naar de nieuwe, ze moeten samenwerking zoeken met de wijk- en de schoolvereniging. Nieuwe initiatieven moeten toenadering zoeken tot elkaar. We verwachten ook van de lokale besturen dat zij die samenwerking helpen bevorderen. Zij hebben daar zelf ook baat bij omdat ze dan een goede gesprekspartner krijgen in het middenveld. Gemeenten die alleen maar allerlei particuliere initiatieven steunen, hebben die partner niet.'

Zitten al die nieuwe, kleine initiatieven wel te wachten op andere verenigingen of op de lokale overheid?

'Veel vragen ondersteuning en knowhow. Ze willen iets veranderen maar ze lopen tegen een muur. Dan is het goed iemand te hebben die thuis is in de materie. Zonder dat die partner de zaak natuurlijk overneemt. Ik vind dat de lokale overheid dat te veel gedaan heeft. Zonder dat het de bedoeling was, hebben veel gemeenten het spontane initiatief weggedrumd.'

Geeft u eens een voorbeeld.

'De jeugddiensten, zeker die in de steden, doen zelf van alles terwijl ze eigenlijk beter de jeugdclubs en -verenigingen meer

zouden ondersteunen. Het lokale cultuurbeleid is in sommige gemeenten het beleid van de cultuurbeleidscoördinator en te weinig dat van alle spelers in de gemeente, waaronder verenigingen. In het sociale beleid zetten de lokale dienstencentra een heel aanbod van vrijetijdsbesteding voor senioren op waardoor ze eigenlijk concurrenten worden van ouderenverenigingen.'

Doet de lokale overheid dat niet omdat ze vindt dat de verenigingen tekort schieten?

'Ik denk niet dat de verenigingen tekort schieten. Ik twijfel ook niet aan de goede bedoelingen van de gemeenten. Ze nemen initiatieven omdat ze een zo goed mogelijk beleid willen voeren maar ze gaan daar te ver in. Dat hangt, denk ik, voor een stuk samen met het verkleinde speelveld van gemeenten. Door de liberalisering wordt de klassieke publieke dienstverlening op het vlak van nutsvoorzieningen afgebouwd. Daardoor plooiën lokale overheden terug op andere terreinen, waar ook verenigingen en inwoners actief zijn. Tegelijkertijd is er de steeds verdere professionalisering van de dienstverlening aan de bevolking. Natuurlijk moet de dienstverlening van een gemeente uitstekend zijn maar de professionalisering is te ver doorgeschoten. De inwoner is een passieve consument geworden en het sociale weefsel in de gemeente is voor een stuk verloren gegaan. Vrijwilligers zullen niets organiseren als ze niet opkunt tegen een beter en mooier initiatief van de gemeente.'

'Ik vind het om twee redenen beter dat inwoners zelf iets doen. Eén, het beleid zal beter zijn als de inwoners erbij betrokken zijn. Nu wordt er veel geïnvesteerd in zaken die niet tegemoet komen aan behoeften. Ten tweede, en dat is essentieel, de inwoners zullen gelukkiger zijn. Nu voelen veel mensen zich machteloos. Dat werkt verzuring in de hand. Steeds meer politici beseffen dat ze de burgers meer moeten betrekken bij het beleid. Maar we moeten daar nog hard aan werken. Veel politici, ook zij die aanleu-

nen bij het ACW, willen zo graag zelf het initiatief nemen. Heeft er iemand een goed idee, dan wordt dat overgenomen en doodgeknuffeld. Ze willen te veel regisseren terwijl we naar een model van coproductie moeten gaan met gelijkwaardige partners.'

'Dat betekent dat een overheid ruimte moet geven aan zijn inwoners en niet alles vol moet organiseren. Als ik zie wat er allemaal gebeurt in het kader van city marketing, dan heeft een project van een inwoner geen kans meer om opgemerkt te worden. Naast ruimte moet je nieuwe initiatieven ook tijd geven. Je moet de dingen laten ontstaan. Eigenlijk is niet zozeer het resultaat belangrijk maar wel het proces van het tot stand komen. We hebben allemaal gelachen met de barbecues van Bert Anciaux maar hij had wel gelijk. Het belangrijkste is niet die barbecue maar wel alle vergaderingen van mensen in de straat die eraan voorafgaan.'

STEFAN DEWICKERE

Ann Demeulemeester:
'Gemeentepolitici willen
te veel regisseren
terwijl we naar een model
van coproductie moeten gaan
met gelijkwaardige partners.'

U had het over de professionalisering van de lokale overheid. Is die niet nodig met het oog op de toenemende complexiteit op veel beleidsdomeinen?

‘Je kunt het ook omgekeerd bekijken: professionelen maken het natuurlijk ook ingewikkeld. Professionalisering creëert het idee dat alles al vastligt, dat de professionelen weten wat het beste is. Maar ik zie er de resultaten niet van. Is er minder armoede? Is er minder vereenzaming? Zijn de mensen gelukkiger?’

Hebben verenigingen nog de capaciteit om in die complexe materies mee te spreken?

‘De professionelen in de verenigingen wel. Daarom is het belangrijk dat grote organisaties blijven investeren in deskundigheid en in studiediensten. Van vrijwilligers en militanten kun je die professionele deskundigheid niet verwachten. Daar staat hun deskundigheid als mens, als inwoner tegenover. Wij willen die ook erkend zien door ambtenaren en politici. Het participatieproces moet zo hervormd worden dat die deskundigheid naar boven komt. De klasieke inspraakvergaderingen en adviesraden zijn daar niet voor geschikt.’

Hebben de adviesraden hun beste tijd gehad?

‘Neen, ik vind het belangrijk dat er formele structuren blijven bestaan. Vele leveren ook goed werk. Ze moeten wel nog meer een rol opnemen in het brede participatieproces door bijvoorbeeld al in de fase van beleidsvoorbereiding concrete projecten op te zetten met verenigingen en inwoners.’

‘Naast de formele raden is er behoefte aan nieuwe methodieken om de inwoners bij het beleid te betrekken. We staan nog aan het begin van dat proces maar er zijn al enkele goede voorbeelden. Met de participatiekoffer hebben we een goed instrument op het vlak van het lokale sociale beleid. Als het gaat over het naar boven brengen van de deskundigheid van kansarme groepen is er de methodiek ontwikkeld door samenlevingsopbouw. Het toegankelijkheidsbeleid is niet uitgetekend door deskundigen of ingenieurs maar door de mensen met een handicap zelf. Maar ruimtelijke ordening bijvoorbeeld is een gigantisch probleem. Dat is zelfs ontsnapt aan de politici, dat is volledig in de handen van de planners. Er is de komende zes jaar echt behoefte aan een actief lokaal woonbeleid waarbij bewoners in de dialoog betrokken worden.’

Kijken bewoners en bewonersverenigingen verder dan het eigen belang als het over ruimtelijke ordening gaat?

‘Ik ben ervan overtuigd dat dat kan. Het is trouwens niet correct om te zeggen dat de politiek het algemene belang vooropstelt en dat het middenveld de optelsom is van particuliere belangen. Een lokale overheid heeft soms te weinig politieke moed en durft soms te weinig kiezen voor het algemene belang. Ze is soms te veel in de greep van commerciële en economische belangen. Ik zou graag

hebben dat er bij al die grote stadsprojecten meer aandacht is voor bijvoorbeeld sociale en milieueffecten.’

Hoe moet een lokale overheid bewoners bij die projecten betrekken?

‘Het is een grote uitdaging om dat goed te organiseren. Er bestaan geen eenvoudige procedures voor. Je moet de bewoners al in de nulde fase betrekken als je tot een gedragen project wil komen. Met aangepaste methodieken moet een brede dialoog tot stand komen met wijkbewoners. Desnoods moet je bij hen thuis langsgaan voor een gesprek. Dat hoeft de stedelijke ambtenaar niet te doen, dat is een taak bij uitstek voor de verenigingen. Zij kunnen de rol opnemen van makelaar, van go-between, van bruggebouwer.’

Dat er op Vlaams niveau een go-between nodig is, is aannemelijk maar is die ook lokaal nodig. Staat de lokale overheid zelf niet dicht genoeg bij de burgers?

‘Ik denk dat de lokale overheden de fout gemaakt hebben zich te eenzijdig te richten op de rechtstreekse relatie met de inwoners. Ze hebben te weinig geïnvesteerd in verenigingen en in het samenbrengen van mensen zodat ze een aanspreekpunt hebben.’

Laten lokale politici het middenveld nu nog altijd te veel liggen?

‘Neen. Sinds enkele jaren zijn veel burgemeesters en deskundigen ervan overtuigd dat ze niet louter mogen inzetten op een klantgerichte benadering maar dat ze voldoende ruimte moeten geven aan de burgers. Veel gemeenten zetten ook grote stappen in die richting. Het cultuurbeleid in Kortrijk is een goed voorbeeld. Ik wil ook benadrukken dat ik niet pleit voor een zwak lokaal bestuur, wel integendeel. Ik wil een sterk lokaal bestuur, niet in de zin van meer professionalisering of van een sterkere uitvoerende macht maar in de zin van een versterking van de gemeenteraad en een verhogen van de betrokkenheid van inwoners.’

Hoe ziet u dan die rol van het lokale bestuur? Als een regisseur?

‘Neen, een regisseursrol is te ingrijpend, dat past in het hele managementdenken. Alle spelers moeten mee kunnen sturen. Een goed lokaal bestuur moet ervoor zorgen dat er zoveel mogelijk communicatie is tussen zoveel mogelijk mensen in de gemeente. Aan het eind van de rit is het natuurlijk wel de lokale overheid die de beslissing moet nemen. Natuurlijk zal ze niet voor iedereen goed kunnen doen en misschien stapt een comité wel naar de Raad van State maar dat is dan het democratische spel. Trouwens, er is geen alternatief. Je kunt mensen geen plan meer door de strot duwen, dat werkt niet meer.’

STEFAN DEWICKERE

**Ann Demeulemeester:
‘Het belangrijkste van
een straatbarbecue is niet die barbecue
maar wel alle vergaderingen
van mensen in de straat
die eraan voorafgaan.’**

Bart Van Moerkerke is freelance journalist